

ORGANIKA

Shoqata e Përpunuesve dhe Eksportuesve të PPJD dhe BMA
Association of the Processors and Exporters of NWFP and MAP

STUDIMI I SEKTORIT TE PRODUKTEVE PYJORE JO-DRUSORE (PPJD-VE) DHE BIMËVE MJEKËSORE DHE AROMATIKE (BMA-VE) 2021

Prill 2022

SIRED
Sustainable and Inclusive
Rural Economic Development

CARITAS

Schweiz
Suisse
Svizzera
Svizra

With funding from

**Austrian
Development
Cooperation**

STUDIMI I SEKTORIT TE PRODUKTEVE PYJORE JO-DRUSORE (PPJD-VE) DHE BIMËVE MJEKËSORE DHE AROMATIKE (BMA-VE) 2021

Prill 2022

Mohim përgjegjësie

“Ky studim është përgatitur si pjesë e partneritetit të Shoqatës Nacionale “**Organika**” në projektin “Zhvillimi Ekonomik Rural i Qëndrueshëm dhe Gjithëpërfshirës” (SIREN), i zbatuar nga Caritas-i Zviceran dhe i mbështetur nga Agjencia Austriake për Zhvillim (ADA), njësi operative e Bashkëpunimit Austriak për Zhvillim. Përmbajtja është përgjegjësi vetëm e shoqatës “**Organika**” dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e ADA, ose të Caritas-it Zviceran.”

Përmbajtja

1.	HYRJE.....	5
2.	SFOND	6
3.	HULUMTIMI.....	6
3.1	Metodologjia	6
3.2	Rezultatet.....	7
3.2.1	Punësimi në sektorin PPJD&BMA.....	7
3.2.2	Struktura e bizneseve.....	9
3.2.3.	Standardet e cilësisë dhe sigurisë së ushqimit.....	9
3.2.4.	Kapacitetet përpunuese	10
3.2.5	Grumbullimi I PPJD.....	14
3.2.6	Kultivimi i BMA-ve	16
3.2.7	Pemët e imta të kultivuara, të menaxhuara përmes zinxhirit vlerës së PPJD&BMA.....	17
3.2.8	Shitjet.....	18
4.	INVESTIMET AKTUALE DHE TË ARDHSHME	20
5.	SFIDAT E SEKTORIT	20
6.	Përfundimet:	21
7.	Rekomandime:	21
8.	References:	22

Akronimet dhe shkurtesat

MBPZHR	Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
PPJD	Produkte pyjore jo-drusore
BMA	Bimët Aromatike Mjekësore
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
USAID	Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar
BE	Bashkimi Evropian
PPSE	Promovimi i Punësimit në Sektorin Privat
IADK	Iniciativa për Zhvillimin e Bujqësisë së Kosovës
QG	Qendrat e Grumbullimit
SIREĐ	Zhvillimi Ekonomik Rural i Qëndrueshëm dhe Gjithëpërfshirës
ADA	Agjencia Austriake për Zhvillim
IFS	Standardet ndërkombëtare të veçuara
SHBA	Shtetet e Bashkuara të Amerikës
SH.P.K.	Kompani me përgjegjësi të kufizuar
OJQ	Organizatë joqeveritare
NOP	Programi Kombëtar Organik
UTZ	Një program certifikimi për bujqësinë e qëndrueshme të kafesë, çajit, kakaos dhe lajthive
GAP	Praktikat e mira bujqësore
HAACAP	Analiza e rrezikut dhe pikat kritike të kontrollit

1. HYRJE

Bujqësia është një sektor i rëndësishëm ekonomik i Kosovës; ajo absorbon një numër të madh të fuqisë punëtore në zonat rurale që punojnë në disa nën sektorë bujqësorë. Megjithatë, fermerët janë të vegjël; fermat janë të fragmentuara dhe teknologjitë e prodhimit janë kryesisht tradicionale dhe të vjetruara, por procesi i përditësimit (strukturimit) të tyre është në vazhdim.

Sipas Raportit të Gjëlber 2021, prodhimi i përgjithshëm i Kosovës për vitin 2020 ishte 749 milionë euro ose 447 milionë euro prodhimi bimor dhe 302 milionë euro prodhimi blegtoral; kjo përfaqëson një rritje të prodhimit total për 11%: prodhimi bimor me 8% dhe prodhimi blegtoral me 3%¹. Sa i përket punësimit në bujqësi, 12,468 persona janë punësuar në vitin 2020 nga 2,405 agrobiznese të regjistruara dhe aktive.

Sektori i Produkteve Pyjore Jo-Drunore (PPJD) dhe Bimëve Mjekësore dhe Aromatike (BMA) u rivendos pas luftës me iniciativat e kompanive private të përfshira në grumbullimin e kërpuhave të egra me mbështetjen e disa donatorëve/projekteve zhvillimore. Më vonë, gama e produkteve u zgjerua dhe u shfaqën kompani të reja që sollën risi dhe synonin tregjet e eksportit; kompanitë e reja nisën kultivimin e BMA-it, për çka nuk kishte traditë në Kosovë.

Zhvillim i ri për sektorin ishte themelimi i shoqatës ORGANIKA në vitin 2013, nga kompanitë lidere të sektorit të PPJD-ve dhe BMA-ve si platformë për zhvillimin e sektorit përmes përmirësimit të bashkëpunimit ndërmjet palëve të interesuara të sektorit, promovimit të produkteve të Kosovës në eksportin e jashtëm, tregjet dhe nëpërmjet aktiviteteve lobuese²

Mbështetja e donatorëve/projekteve zhvillimore për sektorin PPJD dhe BMA ka vazhduar për të u mbështetur nga MBPZHR; së pari, me dhënien e granteve për investime në asete fizike për kompanitë e përfshira në PPJD dhe BMA përmes Programit të Zhvillimit Rural që nga viti 2014 si pjesë e Masës 302 – “Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i biznesit”, sipas nën masës 302.2 - Përpunimi i bimëve mjekësore aromatike, fryteve pyjore dhe kërpuhave të mbledhura. Së dyti, mbështetja është ofruar përmes Programit të pagesave direkte që nga viti 2016 për BMA-të e certifikuar organikisht dhe fermerët që plotësuar kriteret kanë mundur të marrin subvencione në vlerë prej 200 €/ha dhe në vitin 2018 subvencioni ka arritur në 500 €/ha.

Sektori i PPJD³ dhe BMA ka pasur një rritje në pesë vitet e fundit, si në drejtim të rritjes së vëllimeve të produkteve të grumbulluara apo të kultivuara. Në vitin 2017 vëllimi i përgjithshëm i produkteve të shitura ishte 2,357 tonë me eksporte në vlerë prej 6.14 milionë euro; në vitin 2018 vëllimi i përgjithshëm i produkteve të shitura ishte 2,088 ton me eksport prej 7 milion €, në vitin 2019 vëllimi i përgjithshëm i produkteve të shitura ishte 2,189 ton me eksport 8,5 milion €, ndërsa në vitin 2020, vëllimi i produkteve të shitura të sektorit ishte 3,074 ton me eksport në vlera prej 12.6 milionë euro. Kjo tregon se sektori i PPJD dhe BMA është një sektor i fokusuar në eksport me trende pozitive që kanë kontribuar në përmirësimin e bilancit negativ tregtar të Kosovës. Arsyeja kryesore e tendencave pozitive të eksportit të sektorit është:

(1) rritja e kërkesës për produkte të shëndetshme në mbarë botën - shumica e produkteve kanë origjinë bimore.

(2) cilësi e mirë e produkteve të ofruara në treg, e cila gjithashtu lidhet me zbatimin e standardeve të cilësisë dhe sigurisë nga shumica e kompanive të përfshira dhe

(3) lidhje të mira tregu të zhvilluara nga eksportuesit.

¹ https://www.mbpzhr-ks.net/repository/docs/Raporti_i_Gjelber_2021.pdf

² Marrë nga <https://organika-ks.org/en/about-us/>

³ Udhëzimi Administrativ i MBPZHR nr.04/2008 - Produktet Pyjore Jo-Drusore konsiderohen bimët mjekësore dhe aromatike që gjenden të lira në natyrë, frutat e pyllit, ushqimet (kërpuhat, arrat, barishtet), ekstraktet, lëngjet dhe distilimet (rrëshirat, ngjyrat, esencat). produkte të fibrave (osier, bambu, rotan, etj.), produkte nga kafshët dhe insektet (mishi, lëkura, lëvorja, mjalti, etj.) dhe inerte (rëra, zhavorri, guri).

Përveç kësaj, Kosova ka kushte të favorshme agro-klimatike si për grumbullimin e PPJD-ve ashtu edhe për kultivimin e BMA-ve dhe është në afërsi të tregjeve të BE-së.

Pavarësisht potencialit të madh të tregut, sektori përballet me probleme të përbashkëta të sektorit bujqësor si toka e fragmentuar, përdorimi i teknologjive të vjetruara, njohuritë e pamjaftueshme të aktorëve përkatës, njohuritë e kufizuara të kultivimit organik, cilësia e ulët e inputeve/farërave, kostot e larta të prodhimit, mungesa e cilësisë, sistemi i menaxhimit të qendrave grumbulluese dhe mungesa e shërbimeve të ekstensionit me përvojë. Prandaj, fokusi në cilësinë e përmirësuar dhe sasinë e shtuar paraqet një mundësi grupi për rritje si në shitje ashtu edhe në punësim.

2. SFOND

Shoqata ORGANIKA ka kryer studime për sektorin PPJD dhe BMA që nga viti 2017. Objektivi kryesor i studimit është të prezantojë të dhënat e sektorit të mbledhura nga anëtarët e shoqatës dhe jo anëtarët me të njëjtën metodologji dhe në mënyrë të përsëritur (çdo vit) dhe ndajnë gjetjet e studimit me të gjithë aktorët e sektorit të bujqësisë duke përfshirë Ministrinë e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR), donatorët dhe institucionet tjera relevante. Raporti u bë një mjet informacioni/reference për aktorët e sektorit si dhe për institucionet dhe donatorët e tjerë për të përgatitur strategji dhe programe zhvillimi. Këtë vit ka një përjashtim për sa i përket përzgjedhjes së kompanive për t'u intervistuar, disa anëtarë të ORGANIKA që nuk ishin përfshirë as në vjeljen e PPJD dhe as në kultivimin e BMA, anëtarë të tillë si ata që merreshin me kultivimin e kungujve, nuk u intervistuan; këtë vit janë intervistuar disa eksportues të PPJD dhe BMA që nuk janë anëtarë të shoqatës, por janë aktorë të rëndësishëm të sektorit.

Raportin për vitin 2021, ORGANIKA e ka përgatitur me mbështetjen e projektit SIREN (Zhvillimi Ekonomik Rural i Qëndrueshëm dhe Gjithëpërfshirës) i zbatuar nga Caritasi Zviceran në Kosovë dhe financuar nga ADA (ADA (Agjencia Austriake për Zhvillim).)

3. HULUMTIMI

3.1 Metodologjia

Ky raport ofron një përmbledhje të sektorit të PPJD-ve dhe BMA-ve për vitin 2021 duke përfshirë punësimin, kapacitetet përpunuese, standardet e ushqimit, grumbullimin e PPJD dhe kultivimin e BMA-ve, kontratat e nënshkruara, shitjet, sfidat, investimet si dhe planet për 3-5 vitet e ardhshme.

Ky raport kryesisht përdor të dhëna nga burimet parësore. Fillimisht u përgatit një pyetësor (Aneksi 1) nga stafi i ORGANIKA-s, në konsultim me konsulentin e angazhuar për intervistimin e kompanive private të përfshira në këtë sektor. 44 kompani/operatorë u intervistuan nga një konsulent duke përdorur pyetësorin. Të dhënat e mbledhura u përpunuan duke përdorur Microsoft Excelin. Përveç kësaj, për të krahasuar dhe konfirmuar të dhënat e mbledhura nga sektori privat, janë përdorur të dhënat dytësore duke përfshirë dokumentet, raportet dhe studimet nga Agjencia e Statistikave të Kosovës, Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, Dogana e Kosovës dhe projektet e donatorëve PPSE, GIZ, USAID, IADK etj.

Kompanitë/operatorët privatë të intervistuar përfshijnë qendrat e grumbullimit, përpunuesit dhe eksportuesit që merren si me PPJD ashtu edhe me BMA; ato përfaqësojnë të paktën 99% të numrit të përgjithshëm të kompanive që operojnë në këtë sektor (duke përjashtuar grumbulluesit dhe fermerët).

Krahasuar me raportin e vitit 2020, janë intervistuar edhe gjashtë kompani të tjera, kryesisht kompani që nuk janë anëtare të ORGANIKA-s por që janë të rëndësishme për sektorin; Janë përjashtuar pesë kompani që nuk janë të përfshira në këtë sektor, Disa nga anëtarët e ORGANIKA-s, përveç PPJD dhe BMA, janë të përfshirë në përpunimin e pemëve të imta, p.sh., mjedrës, duke përdorur të njëjtat kapacitete përpunuese dhe burime njerëzore për mbledhjen, përpunimin dhe tregtimin e të dy produkteve: PPJD/BMA, prandaj, të dhënat për cilësitë dhe shitjet janë të mbledhura edhe për pemët e imta. Megjithatë, pemëve të imta nuk janë pjesë e fushëveprimit të këtij dokumenti; prandaj, të dhënat e mbledhura do

të jepen në një seksion të veçantë. Për sa i përket punësimit të këtyre anëtarëve në këtë raport është paraqitur vetëm një pjesë e punonjësve të angazhuar në përpunimin e PPJD dhe BMA dhe jo numri i të punësuarve të angazhuar në përpunimin e pemëve të imta. Qëllimi i kësaj qasjeje ka qenë përcaktimi i qartë i numrit të punonjësve të angazhuar në sektorin PPJD & BMA.

3.2 Rezultatet

3.2.1 Punësimi në sektorin PPJD&BMA

Sektorin PPJD dhe BMA punëson një numër të madh njerëzish në të dy grumbullimet e PPJD dhe në kultivimin e BMA. Për studimin janë intervistuar qendrat grumbulluese, përpunuesit dhe eksportuesit, prandaj vetëm numri i personave të punësuar direkt prej tyre, me kohë të plotë dhe me kohë të pjesshme, është i regjistruar dhe i paraqitur në këtë seksion, por jo numri i grumbulluesve dhe fermerëve të kontraktuar.

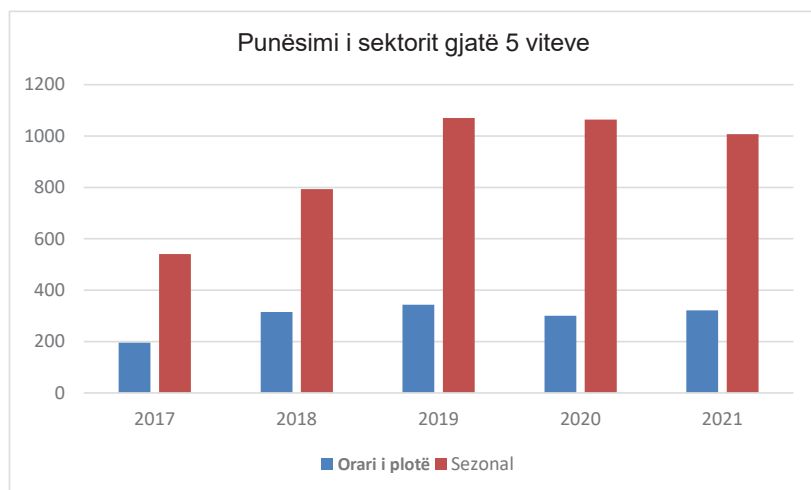
**Punësimi total
me orar të
plotë 321 dhe
sezonal 1,008**

Punësimi me orar të plotë dhe sezonal i ofruar nga të intervistuarit është i ndarë sipas gjinisë dhe moshës janë paraqitur në tabelën e mëposhtme:

Tabela 1: Struktura e punësimit në PPJD& BMA 2017 - 2021

Punësimi	Orari plotë				Sezonal			
	Total	Gra	Mesh kuj	Minoritet	Total	Gra	Mes hkuj	Minoritet
2021	321	164	157	45	1,008	687	321	409
Raporti		51%	49%	14%		68%	32%	41%
Rritje/ulje%	7%	21%	-5%	-32%	-5%	-6%	-5%	2%
2020	301	135	166	66	1,064	727	337	402
Raporti		45%	55%	22%		68%	32%	38%
Rritje/ulje. %	-13%	-8%	-16%	0%	-1%	5%	11%	-4%
2019	344	146	198	66	1,070	693	377	417
Raporti		42%	58%	19%		65%	35%	39%
Rritje/ulje%	9%	-7%	25%	16%	35%	32%	41%	54%
2018	315	157	158	57	794	526	268	271
Rritje/ulje.		50%	50%	18%		66%	34%	34%
2017	196	92	104	31	541	316	225	79

Figura 1: Struktura e punësimit në PPJD& BMA 2017 – 2021

Në vitin 2021, sektori PPJD&BMA punësoi gjithsej 321 punëtorë me orar të plotë; nga të cilat 164 ose 51% ishin gra. Punonjësit sezonal në total ishin 1,008, duke përfshirë 687 gra ose 68% e numrit të përgjithshëm. Të punësuarit me orar të plotë në vitin 2021 krahasuar me vitin 2020 janë rritur me 21 punonjës ose 7%, ndërsa numri i punëtorëve sezonal ka rënë me 54 ose -5%. Arsyeja kryesore për këtë është se vëllimi i PPJD i vjelur në vitin 2021 ishte më i vogël se në vitin 2020 për shkak të temperaturave jashtëzakonisht të larta gjatë verës. Për sa i përket gjinisë, të dhënat tregojnë se numri i grave të punësuar është i lartë dhe ato dominojnë fuqinë punëtore në mesin e punëtorëve sezonal.

Duke i ndarë të punësuarit sipas moshës, në punësim dominojnë punonjësit e rinj 18 – 30 vjeç. Nga gjithsej punonjësit, me kohë të plotë dhe sezonal, 1,272, 620 ose 49% ishin të rinj, 482 ose 38% ishin në moshën 31 – 44 vjeç dhe vetëm 170 ose 13% ishin midis 45 – 65 vjeç. Këto shifra përfaqësojnë gjithashtu popullatën e Kosovës e cila dominohet nga rinia.

Tabela 2: Moshë e punonjësve 2021

Moshë e punonjësve (vjet)	Orari i plotë	Sezonal	Total	%
18 – 30	133	487	620	49%
31 – 44	143	339	482	38%
45 – 65	52	118	170	13%
	321	1,008	1,329	

Angazhimi i punëtorëve sezonal mesatarisht ka qenë për një periudhë 5 mujore, e cila është në përputhje me periudhën kritike të vjeljes së PPJD-ve dhe kultivimin e BMA-ve. d.m.th. përfshin muajt e pikut të këtij sektori duke filluar nga maji deri në shtator. Por ka edhe një ngjashmëri për sa i përket muajve të angazhuar në muajt sezonal me vitet e mëparshme, konkretisht vitin 2020.

Tabela 3. Punëtorët sezonal, numri i muajve 2021

	2019	2020	2021
	4	5	5

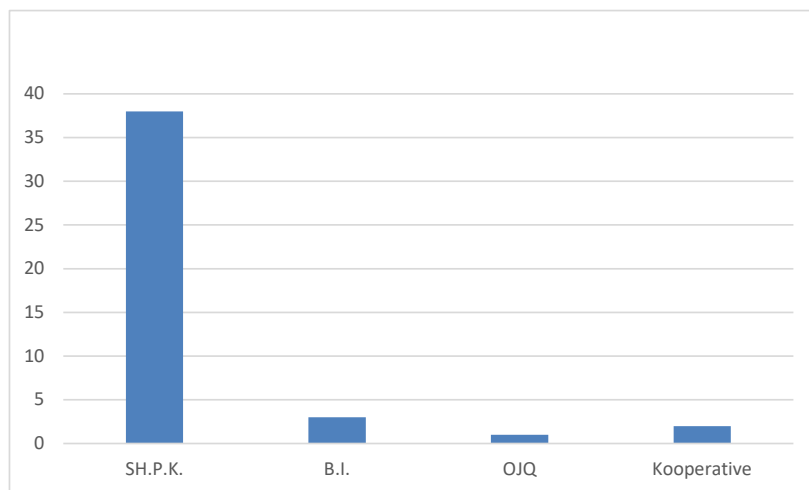
Krahasuar punësimin gjatë pesë viteve (2017 – 2021), punësimi, me orar të plotë dhe sezonal, është rritur vazhdimisht duke ndjekur zhvillimin e sektorit, por në vitin 2021 numri u rrit për me orar të plotë me 7% dhe u ul për sezonal për -5%.

Rritja e punësimit është tregues se sektori është në rritje të vazhdueshme, dhe është treguar të jetë një sektor premtues për ekonominë e Kosovës, edhe pse punësimi ka pasur një rënie të lehtë në vitin 2021 për punëtorët sezonal, në vitet në vijim pritet që punësimi. do të rritet në mënyrë të qëndrueshme.

3.2.2 Struktura e bizneseve

Lloji kryesor i bizneseve të përfshira në këtë sektor është Shoqëria me Përgjegjësi të Kufizuar - SH.P.K. Nga 44 kompani të intervistuar, 38 janë SH.P.K, 3 si biznese individuale dhe 2 kooperativa bujqësore dhe 1 OJQ e grave. Fillimisht shumica e kompanive ishin të regjistruara si biznese individuale, megjithatë, për shkak të mundësive më të mira të financimit të biznesit, kryesisht granteve nga donatorët, shumica e kompanive kanë kaluar statutin e tyre në SH.P.K. dhe të gjitha bizneset e reja janë regjistruar si SH.P.K.

Struktura e biznesit dominohet nga SH.P.K. - 38 nga 44 biznese e intervistuar

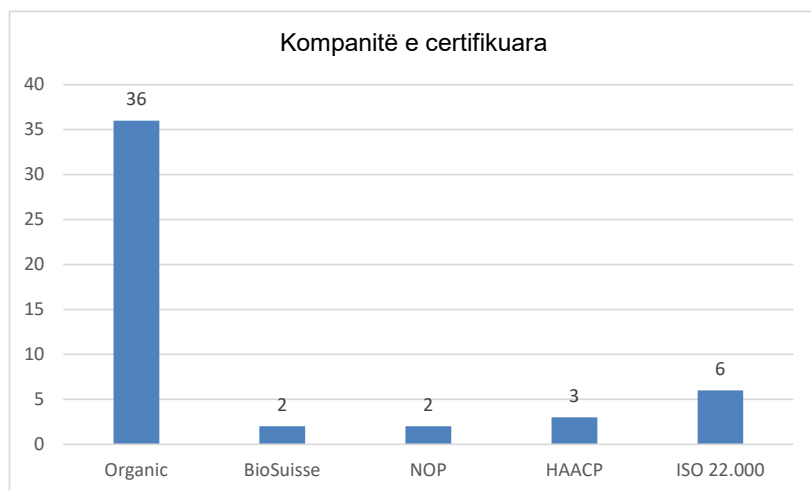
3.2.3. Standardet e cilësisë dhe sigurisë së ushqimit

Standardet e cilësisë dhe sigurisë janë të rëndësishme për sektorin PPJD dhe BMA pasi tregu kryesor i synuar është eksporti. Pas kërkesës së blerësve në tregjet e eksportit, standardi organik është standardi më i zbatuar ndër kompanitë e intervistuar; Nga 44 të intervistuar, 36 kompani u certifikuan me standarde organike. Dy kompani u certifikuan shtesë me BioSuisse dhe dy NOP, standarde të ngjashme me ato organike, por që kërkojnë për shitjen e produkteve organike në Zvicër dhe SHBA. Sa i përket standardeve HAACP, tre kompani janë certifikuar, ndërsa për standardet e tjera, një kompani është certifikuar me IFS (standardi më i lartë i cilësisë), 5 kompani me ISO 22,000 dhe 1 kompani me UTZ (aspektet sociale). Për standardet e kultivimit, 1 kompani është e certifikuar me prodhim të integruar për kultivimin e pemëve të imta dhe 1 kompani me Global GAP.

Krahasuar me vitin 2020, ka një rënie të vogël të numrit të fermerëve/kompanive të certifikuara organike nga 39 në 2020 në 36 në 2021. Kjo për shkak se kompanitë që merren me kunguj nuk u intervistuan dhe u shtuar disa kompani të tjera sektorit që nuk ishin të certifikuara me certifikata organike.

Zbatimi i standardeve zhvilloi kapacitetet e brendshme të kompanive për të prodhuar produkte me cilësi më të lartë, për rrjedhojë, shitjet në tregjet e eksportit janë rritur vazhdimisht. Tabela e mëposhtme paraqet numrin e kompanive të certifikuara me standarde të ndryshme.

Figure 3 – Numri i kompanive që zbatojnë standardet

3.2.4. Kapacitetet përpunuese

Kapacitetet përpunuese të aktorëve në sektor janë të rëndësishme për të prodhuar produkte që plotësojnë kërkesat cilësore të blerësve në tregjet e eksportit. Duke investuar në kapacitetet përpunuese, sektori ka rritur vëllimin dhe cilësinë e produkteve të eksportuara; më e rëndësishmja, çmimet e shitjes ishin më të larta dhe kënaqësia e blerësve ishte më e lartë.

3.2.4.1 Tharëse

Tharja është aktiviteti më i rëndësishëm i procesit të përpunimit për PPJD dhe BMA për faktin se produktet duhet të thahen sa më shpejt që të jetë e mundur pas vjeljes për të ruajtur cilësinë e tyre. Tharëset kanë treguar të jenë gjithashtu mjeti më i rëndësishëm për të filluar grumbullimin e PPJD-ve dhe BMA-ve në një zonë të caktuar; operatorët (p.sh., qendrat e grumbullimit) të përfshirë kanë nevojë për një tharëse, gjithashtu, për të bindur një blerës (p.sh., eksportues) se ata janë në gjendje të furnizojnë produkte me cilësi të mirë.

Sipërfaqja totale e tharëseve është 3,480 m² ose 32% më shumë krahasuar me vitin 2020

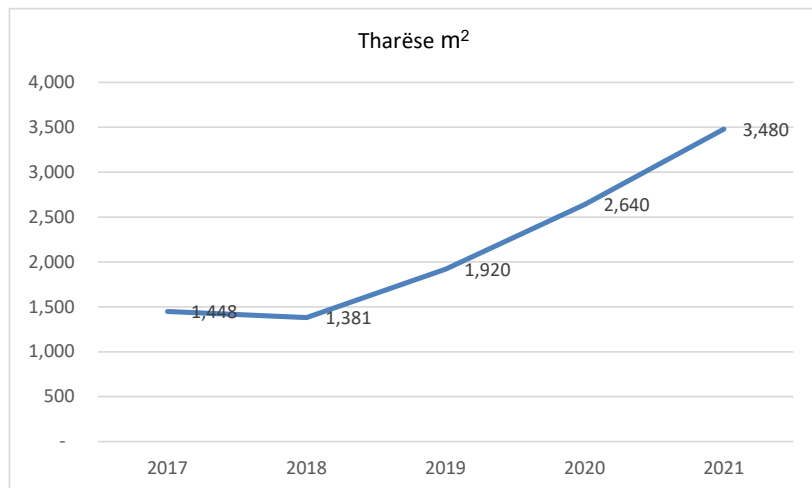
Sipas kësaj logjike, agjencitë ndërkombëtare zhvillimore dhe MBPZHR kanë ofruar mbështetje financiare për bizneset për të instaluar tharëse. Në vitin 2021, sipërfaqja e tharëseve është rritur në një total prej 3,480 m² ose 32% më shumë krahasuar me sipërfaqen e tharjes në vitin 2020.

Tabela 4: Kapacitetet përpunuese - Tharëse

Vite	Sipërfaqe m ²	Kapaciteti ton/24 orë	Kapaciteti i shfrytëzuar ditë/vit
2021	3,480	143	108
Rritje/ulje %	32%	0%	0%
2020	2,640	143	108
Rritje/ulje %	38%	63%	-8%
2019	1,920	88	117
Rritje/ulje %	39%	22%	6%
2018	1,381	72	110
2017	1,448		

Për më shumë detaje shihni në diagram se nga viti 2018 e në vazhdim ka një rritje të ndjeshme të tharëseve. Kjo diferencë mes viteve 2021/ dhe 2020 është për 840 m² ose 38%. Ky ndryshim ka ndodhur që këtë vit janë përfshirë disa aktorë të sektorit që kanë një kapacitet shumë të madh tharësesh. Sipërfaqja totale e tharëseve ishte 3,480 m². Kapaciteti ditor i të gjitha tharëseve ishte mesatarisht 5 ton/ditë; megjithatë, kapaciteti ditor varet nga përmbajtja e ujit të produkteve. Për sa i përket përdorimit të tharëseve, përdorimi mesatar ishte 116 ditë/vit.

Figura 4: Kapacitetet përpunuese - Tharëse

3.2.4.2 Dhomat e ngrirjes së thellë (shok tunelet)

Nga 44 kompani, vetëm 18 kanë raportuar se kanë në pronësi dhomat e ngrirjes së thellë. Këto ose janë kompani që merren me kërpudha ose fruta të kultivuara. Sipërfaqja totale e dhomave të ngrirjes së thellë (-40°C) të instaluar është 680 m² me kapacitet total për të përpunuar 190-ton mallra në ditë, por përdorimi vjetor është relativisht i ulët - vetëm 120 ditë/vit.

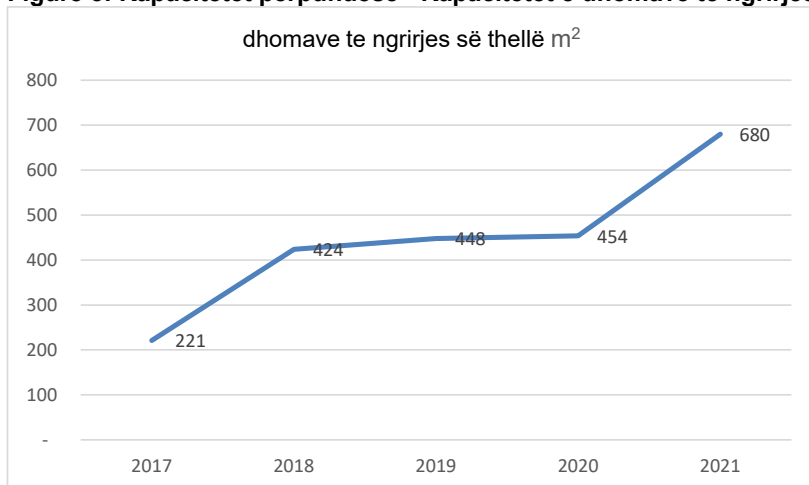
Sipërfaqja e përgjithshme e shok tuneleve është 680 m²

Krahasuar me vitin 2020, ka një rritje të rëndësishme në sipërfaqe; megjithatë, disa kompani e kanë zgjeruar sipërfaqet si me dhomat e ngrirjes së thellë ashtu edhe me deponimin e produkteve të ngrira dhe siç u përmend më lart këtë vit u intervistuan disa kompani që zotërojnë dhomat e ngrirjes së thellë. Diferenca është 226 m² dhe e shprehur në % ka një rritje të kapaciteteve ngrirëse me 50%.

Tabela 5: Kapacitetet përpunuese - Kapacitetet e dhomave të ngrirjes së thellë

Kapacitetet e dhomave të ngrirjes së thellë -40° C°			
Vitet	Sipërfaqe m ²	Kapaciteti ton/24 orë	Përdorimi në ditë/vit
2021	680	190	120
Rritje/ulje %	50%	169%	0%
2020	454	70.5	120
Rritje/ulje %	1%	5%	
2019	448	67	
Rritje/ulje %	6%	12%	
2018	424	60	
Rritje/ulje %	92%		
2017	221		

Figure 5: Kapacitetet përpunuese - Kapacitetet e dhomave te ngrirjes së thellë

3.2.4.3 Deponimi i produkteve të ngrira

Në mënyrë të ngjashme, si për dhomat e ngrirjes së thellë, kapacitetet e ruajtjes së produkteve të ngrira kanë ndryshuar ndjeshëm. Sipërfaqja e përgjithshme e deponimit të produkteve të ngrira në vitin 2021 ishte 7,941 m², që paraqet 26% më shumë krahasuar me vitin 2020; megjithatë, kapaciteti i deklaruar është rritur me 128%, por sërish nuk lidhet me sipërfaqen por me produktet që janë ruajtur gjatë vitit 2021 (produkte të ndryshme janë ruajtur në krahasim me vitin 2020).

Sipërfaqja totale e ngrirjes ftohëse është 7,941 m²

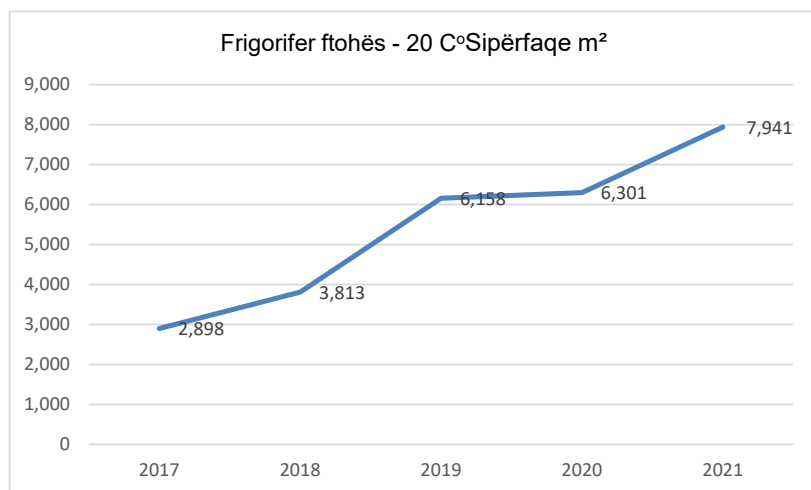
Gjithashtu, numri i ditëve të përdorimit të këtyre depove është ulur në 240 ditë/vit – arsyeja kryesore është se për shkak të kërkesës së madhe nga blerësit, shitjet ishin më të shpejta se në vitet e kaluara. Gjithsej 21 kompani kanë depo për produkte të ngrira dhe në vitin 2020 ishin 15; kurse tre kompani që nuk kanë dhomat e ngrirjes së thellë kanë depo për produktet e ngrira (produktet l ngrijnë drejtpërdrejt).

Tabela 6: Kapacitetet përpunuese - Frigorifer ftohës - 20 C

Vite	Sipërfaqe m²	Kapaciteti ton/24 orë	Kapaciteti i shfrytëzuar ditë/vit
2021	7,941	2,472	240
Rritje/ulje %	26%	128%	-20%
2020	6,301	1,084	300
Rritje/ulje %	2%	38%	54%
2019	6,158	788	195
Rritje/ulje %	62%		
2018	3,813		
Rritje/ulje %	32%		
2017	2,898		

Grafiku i mëposhtëm tregon rritjen më të mirë realiste të sipërfaqes për ruajtjen e produkteve të ngrira

Figura 6: Kapacitetet përpunuese - Frigorifer ftohës - 20 C

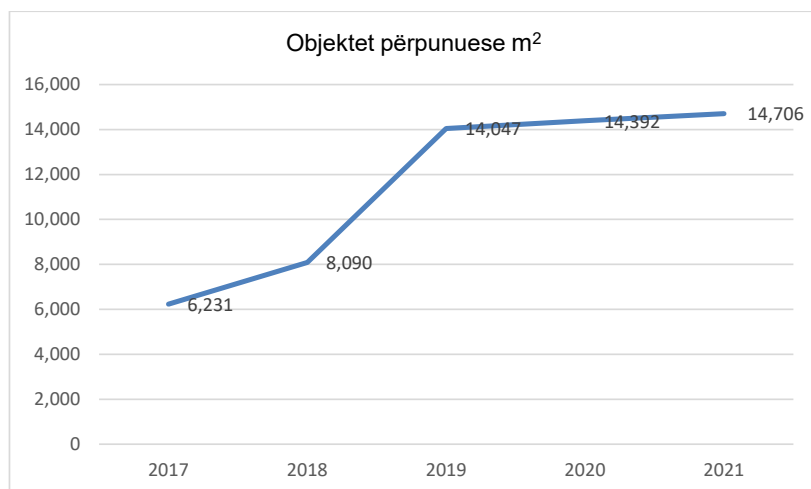
3.2.4.4 Objektet e përpunimit

Objekti i përpunimit është hapësira ku kompanitë pranojnë produktet, përgatisin produktet për tharje dhe përpunim dhe në fund paketimin e produkteve. Përveç posedimit të një tharëseje, të posedosh një objekt/hapësirë për përpunim është çelësi për të pasur cilësi të lartë të produktit. Vitet e fundit kompanitë kanë investuar mjaft në objektet e përpunimit, së pari për të lehtësuar procesin e përpunimit dhe së dyti për të siguruar cilësi të lartë të produktit. Nga gjithsej kompanitë e intervistuar, 34 të intervistuar raportuan se kanë objekte përpunimi; ato, në vitin 2021, kanë një sipërfaqe shtesë prej 314 m², një rritje prej 2% në krahasim me vitin 2020. Për sa i përket përdorimit mesatar, objektet janë shfrytëzuar 225 ditë gjatë vitit 2021 (numri i ditëve të raportuara pjesëtuar me numrin e kompanive të intervistuar – 7,895 ditë/ 34 kompani). Kemi një rënie të përdorimit të objekteve përpunuese për shkak të kërkesës së madhe për produkte sepse siç shihet në kapacitetet e tjera deponuese ato lirohen shumë më shpejt nga përdorimi.

Tabela 7: Kapacitetet përpunuese - Objektet përpunuese

Vite	Sipërfaqe m²	Kapaciteti ton/24 orë	Kapaciteti i shfrytëzuar ditë/vit
2021	14,706	593	225
Rritje/ulje %	2%	65%	-11%
2020	14,392	359	253
Rritje/ulje %	2%	25%	83%
2019	14,047	287	138
Rritje/ulje %	74%		
2018	8,090		
Rritje/ulje %	30%		
2017	6,212		

Figure 7: Kapacitetet përpunuese - Objektet përpunuese

3.2.4.5 Makinat përpunuese

Këtë vit nga kompanitë të intervistuar u kërkua të prezantojnë kapacitetet vetëm të makinerive përpunuese dhe jo të pajisjeve dhe makinerive për prodhimin primar sepse ato janë shumë më shumë dhe kryesisht përdoren për aktivitete bazë bujqësore. Sektori zhvillohet përmes investimeve të bëra në makineri përpunimi dhe vija përpunimi për rritjen e vlerës së produkteve. Makineritë që posedojnë kompanitë janë të shumëllojshme, duke filluar me makinat prerëse me vlerë rreth 500 € deri te vijat e avancuara të përpunimit me vlerë 150,000 €. Të intervistuarit në bazë të posedimit të makinerive përpunuese grupohen si më poshtë:

1. Kompanitë pa makineri përpunuese – 12 kompani nuk posedojnë asnjë makineri përpunuese. Këto kompani janë kryesisht kompani që merren me kultivimin e BMA-ve që janë ose kompani më të vogla që kanë filluar së fundmi me kultivim ose ato që janë të specializuara vetëm në kultivimin e BMA.
2. Kompanitë me makina të përpunimit bazë – 17 kompani kryesisht qendra grumbullimi në shkallë të vogël posedojnë makina për përpunimin bazë – makina prerëse për prerjen e kërpudhave dhe mollëve të egra.
3. Kompanitë me vija përpunimi – 21 kompani posedojnë disa makineri përpunimi duke përfshirë makina prerëse p.sh., për kërpudhat dhe mollët e egra, si dhe makinat për pastrimin (fryrëset e ajrit dhe shiritat e kontrollit) dhe frutat e egra, p.sh., boronica dhe dëllinjën.
4. Kompanitë me vija të avancuara të përpunimit – kanë vija të avancuara të përpunimit të produkteve me gjethe që kanë si outpute gjethet bimore në disa fraksione, vijë laser për pastrimin e produkteve të ngrira etj.

Këto grupe përfaqësojnë gjithashtu mënyrat se si janë zhvilluar kompanitë brenda sektorit; ata fillojnë pa makineri dhe ndërsa rriten në prodhim, investojnë më shumë në makineri për t'i shtuar vlerën produkteve.

3.2.5 Grumbullimi i PPJD

Në vitin 2021, u mbledhën 32 produkte PPJD në vëllime prej 2,336 tonësh. Vëllimi krahasuar me vitin 2020, 3,074 tonë, është shumë më i ulët. Në vitin 2020 kanë dominuar kërpudhat për shkak të kushteve të përshtatshme klimatike, ndërsa në vitin 2021 kanë dominuar dëllinja. Në tabelën e mëposhtme janë paraqitur PPJD vetëm ato, sasia e akumuluar e të cilëve ka kaluar 1 ton.

**2,336 ton
PPJD të
mbledhura**

Tabela 8: Sasia e mbledhur e PPJD-ve në 2021

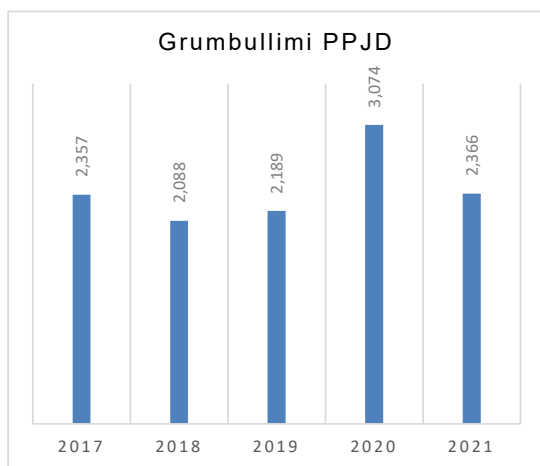
Nr.	PPJD	Ton	Nr.	PPJD	Ton
1	Dëllinja	848	15	Gjethet e mjedrës	9
2	Boronicë e egër	835	16	Trumzë	8
3	Kërpudhat	657	17	Pelini i rëndomtë	7
4	Manaferra egër	616	18	Mështekna	6
5	Kaqa	327	19	Bar peshku	6
6	Dredhëza egër	203	20	Bliri e bardhë	5
7	Molla egër	129	21	Fryta Murrizi	4
8	Lule Shtogu	80	22	Etidoliumi	4
9	Hudhra e arushës	49	23	Lulebasami	4
10	Agulicja	23	24	Lule murrizi	2
11	Gjethet e manaferrës	11	25	Bliri kuq	2
12	Hithi	18	26	Qaji mali	2
13	Kulumbria	15	27	Këputja e arave	2
14	Bar pezmi	14	28	Gjethet e lajthisë	2

Në vitin 2021 u mbledhën 28 lloje PPJD krahasuar me 29 lloje në vitin 2020. Gjatë këtij viti numri i llojeve është më i ultë për 1 lloj.

Grumbullimi i PPJD -ve është rritur vazhdimisht në rritje që nga raporti i parë në 2017, me përjashtim të vitit 2021. Vëllimi i produkteve të grumbulluara në vitin 2021 krahasuar me 2020 është shumë më i ulët vetëm 2,336-ton krahasuar me 2020, 3,074 ton. Arsyet kryesore për të janë:

- (1) rritja e disponueshmërisë së kërpudhave në natyrë gjatë vitit 2020.
- (2) njerëzit në zonat rurale shpenzuan shumë më pak kohë për të mbledhur PPJD-ve sesa më parë dhe
- (3) më e rëndësishme temperaturat shumë të larta që kanë ndikuar në uljen e rendimentit me 23%.

Figura 8: Mbledhja e PPJD-ve gjatë periudhës (2017-2021) në ton

Duke krahasuar 10 PPJD-të më të grumbulluarat të vitit 2021 me 10 PPJD-të të vitit 2020, rrjedh se 7 produktet kryesore janë të njëjta me ndryshimin në vëllimet e tyre. Ka një lëvizje, nga viti në vit, në listën e 2021 janë shtuar dhe kanë ndryshuar pozicionet brenda 10 PPJD, 3

produkte të reja - hudhra e egër, aguliça dhe gjethet e manaferrës, ndërsa nga lista e produkteve 2020 kanë rënë nën 10 produktet kryesore: Gjethet e mjedrës, dredhëzat e egra dhe hithra. Këto 10 PPJD-të kryesore përfaqësojnë 97% të sasisë së PPJD të mbledhur, kështu që këto produkte dominojnë sektorin.

Tabela 9 – 10 llojet kryesore të PPJD - ve

	PPJD	Ton	PPJD 2021	Ton
1	Kërpudhat	1,121	Dëllinja	848
2	Dëllinja	658	Boronicë e egër	835
3	Boronicë e egër	528	Kërpudhat	657
4	Manaferra egër	245	Manaferra egër	616
5	Kaqa	131	Kaqa	327
6	Molla egër	130	Dredhëza egër	203
7	Lule shtogu	45	Molla egër	129
8	Gjethet e mjedrës	39	Lule shtogu	80
9	Dredhëza egër	29	Hudhra e arushës	49
10	Hithi	26	Aguliça	23

Në vitin 2021 janë raportuar gjithsej 4,633 kontrata duke përfshirë 199 kontrata me qendrat grumbulluese, 2,485 kontrata me fermerët dhe 1,949 marrëveshje gojore. Nëse merren parasysh vetëm fermerët, janë 4434 familje (sepse kontratat janë të lidhura me një familjar); shumëzuar me 4 anëtarë mesatarisht në familje - në mbledhjen e PPJD në 2021 ishin përfshirë mbi 17,736 persona. Ka një rritje prej 12% të produktit të kontraktuar dhe kjo tregon se ky sektor çdo ditë e më shumë po bën lëvizje drejt prodhimit të kontraktuar që do të stimulojë këtë sektor të zhvillohet edhe më shumë në të ardhmen.

Tabela 10: Mbledhja e PPJD-ve dhe Kontraktimi

Lloji i kontratës	Vitet							
	2018		2019		2020		2021	
	Nr. i kontratave	%	Nr. i kontratave	%	Nr. i kontratave	%	Nr. i kontratave	%
Qendrat e Grumbullimit	235	8	133	3	209	5	199	4
Fermerët me kontrata	1,077	37	1,624	36	1,894	46	2,485	54
Fermerët pa kontrata	1,584	55	2,773	61	1,985	49	1,949	42
Total	2,896	100	4,530	100	4,088	100	4,633	100

3.2.6 Kultivimi i BMA-ve

Bimët mjekësore dhe aromatike u kultivuan në 402 ha duke u prodhuar gjithsej 660 tonë; ka qenë një rënie siginifikante në vitin 2021 krahasuar me vitin 2020, kjo është një rënie e ndjeshme me sipërfaqen e reduktuar e mbjellë me kamomil sepse ka pasur një kërkesë më të ulët në tregun botëror.

402 ha të kultivuara me BMA-ve

Duke konsideruar se prodhimi i kamomilit është një teknologji e mekanizuar, kështu që Kosova nuk mund të jetë konkurrese me vendet e zhvilluara në rastet kur kemi prodhim të mekanizuar. Kosova është konkurrese me vendet e tjera me MAP, vetëm në ato teknologji të kultivimit që nuk kanë mekanizëm të lartë si kalendula, ciani etj. Në lidhje me BMA-të ka një

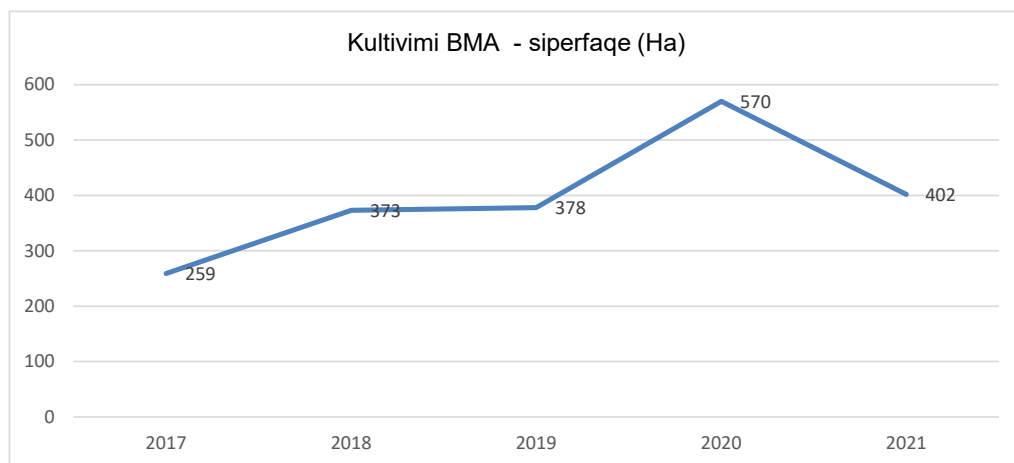
tendencë negative; ka më pak ha nën kultivim dhe numër më të vogël fermerësh por rendimente mesatare më të larta.

Tabela 11. Kultivimi i BMA-ve

Nr.	MAP	Sipërfaqja totale (Ha)	Sasia prodhuar (tona)
1	Kamomili	251	250
2	Menta	41	213
3	Hithi	25	41
4	Rigoni	22	47
5	Mëllaga zezë	13	15
6	Ciani kaltër	12	19
7	Kalendula	11	17
8	Lule dielli	9	24
9	Melissa	8	22
10	Tërfili	7	1
11	Sherbela	1	8
12	Shtogu	1	1
13	Ciani kuq	1	2
	Total	402	660

Në tabelën e mësipërme është paraqitur BMA vetëm për ata, sasia e akumuluar e të cilëve ka kaluar 1 hektar.

Figure 9: Kultivimi i BMA-ve – Shifrat përmblledhëse

Siç mund të shihet nga tabela dhe diagrami i mësipërm, tendenca pozitive e zgjerimit të kultivimit të BMA-ve nuk ka vazhduar si një vit më parë; megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se përveç 44 të intervistuarve, ka edhe disa fermerë të tjerë të vegjël të përfshirë në kultivimin e BMA-ve, por ata pritet të rriten dhe kjo është një shenjë se kultivimi i MAP-ve do të vazhdojë të rritet më tej në të ardhmen.

3.2.7 Pemët e imta të kultivuara, të menaxhuara përmes zinxhirit vlerës së PPJD&BMA

Siç është shpjeguar tashmë në seksionin e metodologjisë, të dhënat e mbledhura për pemët e imta janë pjesë e këtij raporti për arsye se disa kompani që janë të përfshira në PPJD&BMA përdorin të njëjtat kapacitete përpunuese dhe burime njerëzore për kultivimin, përpunimin dhe tregtimin e pemëve të imta. Nga 44 të intervistuarit, 12 prej tyre janë në një nivel të caktuar të përfshirë shumë në zinxhirët e vlerës së kultivimit, përpunimit dhe tregtimit të pemëve të imta. Sipërfaqja totale e pemëve të imta në vitin 2021 të kultivuara, të menaxhuara përmes zinxhirit të vlerës së PPJD dhe BMA është 526 ha me një prodhim prej 1,894.4 ton; totali i eksporteve të pemëve të imta (kryesisht mjedra) ishte 6.12 milion €. Krahësuar me vitin 2020 sipërfaqja

totale të pemëve të imta (kryesisht mjedra) të kultivuara të menaxhuara përmes zinxhirit të vlerës së PPJD&BMA është 239 ha me një prodhim prej 1,350 ton; eksportet totale të manaferrave ishin 2.75 milion €. Meqenëse disa qendra të mëdha grumbullimi të mjedrës janë përfshirë edhe këtë vit në këtë studim dhe ato operojnë mirë në sektorin e mjedrës, rezultatet janë domethënëse në rritjen e numrit të fermerëve të mjedrës, sasisë së prodhuar dhe të ardhurave. Të ardhurat ndikohen nga çmimi global i mjedrës, këtë vit ka qenë të paktën 4 euro për kg mjedër të eksportuar në krahasim me çmimin e vitit 2020 që ishte 3 euro për kg.

Tabela 12: Eksporti i pemëve të imta

Pemët e imta	(Ha)	Sasia prodhuar (ton)	Eksportet (€)
Mjedra	453	1,535	5,901,900
Dredhëza	53	315	257,000
Boronica	9	19	58,000
Aronia	11	25	
Total	526	1,894	6,216,900

3.2.8 Shitjet

Treguesi më i rëndësishëm i situatës së sektorit për këtë vit janë shitjet e produkteve si eksportet ashtu edhe shitjet në tregun vendas. Kjo gjithashtu paraqet kontributin e sektorit në bilancin e përgjithshëm tregtar të vendit dhe pjesëmarrjen në shitjet totale të eksportit. Shitjet totale të sektorit PPJD dhe BMA për vitin 2021 ishin 14 milion €, krahasuar me shitjet totale të sektorit PPJD dhe BMA për vitin 2020 ishin 12.5 milion €.

Shitjet totale të PPJD-ve dhe BMA-ve janë 14 milion

Dy janë arsyt kryesore për rritjen e shitjeve: (1) Çmimet globale në vitin 2021 kanë qenë më të larta në krahasim me vitin 2020, (2) që gjatë këtij viti nuk janë përfshirë, në këtë studim ata anëtarë të ORGANIKA-s që janë prodhues organikë por që nuk merren me PPJD dhe BMA (sikur janë drithërat dhe kungujt) dhe po ashtu disa aktorë kryesorë në këtë sektor nuk janë anëtarë të organizatës ORGANIKA dhe në vitet e mëparshme nuk kanë qenë të përfshirë të dhënat e shitjeve të tyre. Por treguesi kryesor për të ardhura kaq të larta janë çmimet shumë të larta globale në vitin 2021 për PPJD, BMA.

Tabela 13: Shitjet totale PPJD&BMA në 2021

Shitjet totale PPJD & BMA		
	Shitjet (€)	%
Totali	€ 13,998,607	100
Eksport	€ 13,280,927	95
Shitjet lokale	€ 717,680	5

Shitjet e sektorit PPJD dhe BMA kanë qenë në rritje të vazhdueshme, ku eksportet zënë mbi 95% të totalit të shitjeve. Shitjet në vitin 2021 u rritën me 11% krahasuar me vitin 2020 nga 11,84 milionë euro në 13,3 milionë euro. Shitjet e pesë viteve të fundit janë paraqitur më poshtë:

Tabela 14: Shitjet totale PPJD&BMA gjatë 2017 - 2021

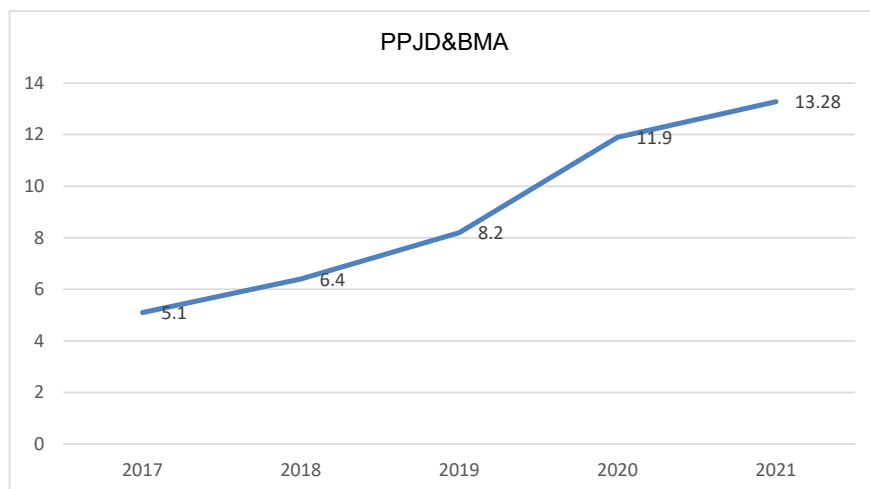
Vitet	Eksportet	Shitjet lokale	Shitjet totale	Rritja %
2021	13,280,927	717,680	13,998,607	11%
2020	11,845,933	715,000	12,560,933	48%
2019	8,157,072	336,711	8,493,783	21%
2018	6,394,108	638,650	7,032,758	14%
2017	5,810,890	335,000	6,145,890	

Në shitjet e eksportit, PPJD merr pjesën kryesore; në vitin 2021, 90% e shitjeve totale ishin nga PPJD, kurse 10% nga BMA. Kjo tregon se PPJD janë shumë më të rëndësishme se BMA për sektorin; Arsyeja kryesore për këtë është disponueshmëria e PPJD në malet e Kosovës, tradita e grumbulluesve në zonat rurale si dhe lidhjet e tradicionale të eksportuesve me blerësit në vendet e eksportit. Nga ana tjetër, kultivimi i MAP-ve është një aktivitet i ri që ka filluar t'u prezantohet fermerëve kosovarë në 10 vitet e fundit.

Tabela 15: Eksport e PPJD dhe BMA 2017 – 2021

Viti	PPJD	BMA	Total
2021	11,923,514	1,3574,13	13,280,927
	90%	10%	
2020	10,277,289	1,299,644	11,845,933
	87%	11%	
2019	6,765,331	1,125,741	8,157,072
	83%	14%	
2018	5,109,475	1,179,633	6,394,108
	80%	18%	
2017	4,679,690	376,000	5,055,690
	93%	7%	

Figure 10: Eksportet e PPJD dhe BMA 2017 – 2021 (,000,000)

Pesë produktet kryesore të PPJD dhe pesë produktet kryesore BMA ishin për shitje eksporti janë në tabelën më poshtë.

Table 16: Top 5 PPJD and BMA

PPJD			BMA		
	Produktet	Vlera (€)		Produktet	Vlera (€)
1	Boronica egër	2,940,100	1	Kamomili	236,730
2	Kërpudhat	2,110,613	2	Mëllaga zezë	204,330
3	Dëllinja	2,123,175	3	Hithi	203,999
4	Lule shtogu	1,031,233	4	Ciani Kaltër	192,635
5	Manaferra egër	783,000	5	Menta	152,483

4. INVESTIMET AKTUALE DHE TË ARDHSHME

Krahas rritjes së grumbullimit, kultivimit dhe shitjes, sektori PPJD dhe BMA njihet si sektorë me investime të larta. 44 të intervistuar kanë raportuar se kanë investuar afro 1.7 milionë euro gjatë vitit 2021 me pjesëmarrjen më të lartë në investime duke blerë makineri. Dihet se makineritë shtojnë vlerën e produkteve dhe përmirësojnë cilësinë bazuar në kërkesat e blerësve.

Për investime në të ardhmen 2022 – 2024, 44 të intervistuar raportuan se po planifikojnë të investojnë afro 4.9 milionë euro, me 2.2 milionë euro ose 38% të investimit të planifikuar për 'investime të tjera' në pjesën më të madhe të investimeve në objektet e përpunimit.

Tabela 17: Investimet në 2021 dhe planet për tre vitet e ardhshme (€)

Viti	Investimi total (€)	Tharëse (€)	Makineri (€)	Kualifikimi i stafit (€)	Hapësirë për ftohje dhe ngrirje (€)	Investime të tjera (€)
2021	1,701,050	345,000	570,000	19,200	326,000	440,850
	100%	20%	34%	1%	19%	26%
2022 – 2024	4,900,030	589,000	1,235,030	79,000	802,000	2,190,000
	100%	12%	25%	2%	16%	45%

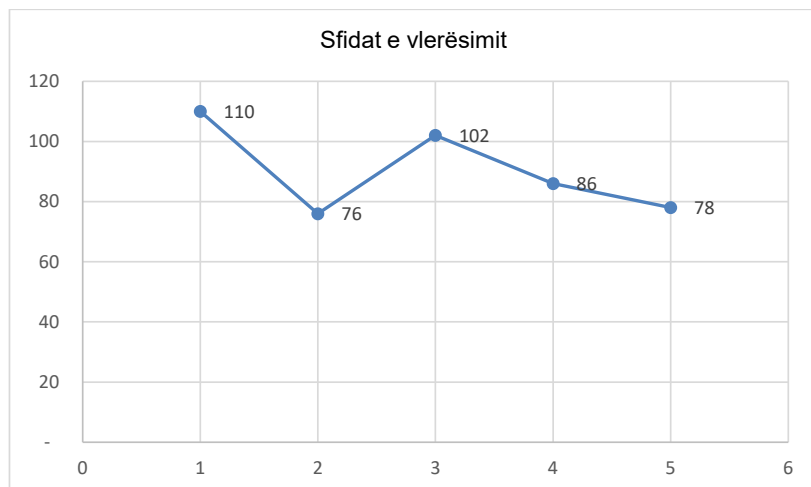
5. SFIDAT E SEKTORIT

Të intervistuarit u pyetën edhe për sfidat kryesore me të cilat përballen në të bërit biznes në këtë sektor. U prezantuan pesë sfida dhe të intervistuarit e vlerësojnë sfidën me të cilën përballen më shumë me notën (5) dhe sfidën me të cilën përballen më pak me notën (1).

Tabela 18: Lista e sfidave të sektorit

Vlerësimi (1-5)	Lista e sfidave të sektorit	Vlerësimi
1	Furnizimi i pamjaftueshëm me lëndë të parë	2.5
2	Vështirësi në gjetjen e tregut	1.7
3	Mungesa e kapaciteteve përpunuese/deponuese	2.3
4	Mungesa e teknologjive adekuate/të përshtatshme	2.0
5	Mungesa e marketingut të organizuar	1.8

Figura 11: Lista e sfidave të sektorit

Sfida me të cilën përballen më shumë kompanitë është "Furnizimi i pamjaftueshëm me lëndë të parë" e përcjellur nga "mungesa e kapaciteteve përpunuese dhe deponuese" dhe pastaj e përcjellur nga "mungesa e teknologjive adekuate". Kjo është në përputhje edhe me investimet e nevojshme për makineri dhe teknologji të avancuar për të shtuar vlerën e produkteve, për të përmbushur kërkesat e blerësve dhe për të rritur eksportet, duke rritur kështu qarkullimin dhe fitimin e kompanive.

6. PËRFUNDIMET:

- Edhe pse pandemia COVID 19 ishte një sfidë e vërtetë, sektori i PPJD dhe BMA në 2021 kanë pasur një rritje
- Kufizimet e lëvizjes për shkak të pandemisë COVID 19 të vendosura nga Qeveria (gjatë marsit – prillit 2021) sollën paqëndrueshmëri dhe pasiguri nëse mbledhësit /vjelësit mund të mbledhnin/vjelin PPJD dhe fermerët mund të kultivonin BMA; por më vonë të gjithë aktorët e sektorit gjetën mënyrat e funksionimit dhe rezultatet në fund të vitit 2021 ishin pozitive.
- Numri i përgjithshëm i të punësuarve me orar të plotë në vitin 2021 krahasuar me vitin 2020 është rritur me 21 ose 7%, ndërsa numri i punëtorëve sezonale ka rënë me 54 ose 1%. Në lidhje me punëtorët sezonale ka ndikuar që për shkak të temperaturave jashtëzakonisht të larta, rendimentet kanë qenë shumë të ulëta në PPJD dhe BMA.
- Nga 44 të intervistuar, 36 kompani janë të certifikuara me standardin organik. Pra, numri ka rënë sepse studimet e mëparshme kanë marrë në konsideratë për studim disa prodhues të farave të kungullit dhe drithërave, ku prodhimi ka qenë organik. Tani në këtë studim nuk janë përfshirë këta aktor.
- Ka një rritje të ndjeshme të tharësve. Kjo diferencë mes viteve 2021/2020 është për 840 m² ose 32% më shumë krahasuar me kapacitetet tharëse në vitin 2020.
- Vëllimi i PPJD i grumbulluar në vitin 2021 ishte 2,336 ton krahasuar me 2020 që ishte 3,074 ton, ose shprehur 738 ton më pak ose 24% gjatë vitit 2021 por çmimet e PPJD ishin më të larta gjatë vitit 2021.
- BMA-të e kultivuara në 2021 përfshinin një sipërfaqe prej 402 ha duke prodhuar 660 tonë; krahasuar me vitin 2020 ka pasur një rënie të rëndësishme sepse gjatë 2020 ishin 570 ha, nga të cilat 91% ishin të certifikuara organikisht.
- Shitjet totale të sektorit PPJD dhe BMA për vitin 2021 ishin 13 milion €, krahasuar me shitjet totale të sektorit PPJD dhe BMA për vitin 2020 ishin 12.5 milion €.
- Edhe pse kompanitë e intervistuar gjatë vitit 2021 kanë investuar 1.7 milionë euro, ato kanë plane të investojnë më tej në kapacitete përpunuese dhe magazinuese për 3 vite në vlerë prej afro 4.9 milionë euro.

7. REKOMANDIME:

- PPJD përfshin mbi 90% të pjesëmarrjes së eksportit, krahasuar me shitjet lokale të tyre; Kosova është e pasur (disponueshmëria në male) me këto produkte (PPJD), më pas, mund të konkurrojnë gjithmonë në tregjet e eksportit. Prandaj, MBPZHR dhe të gjithë aktorët e tjerë duhet të bëjnë më shumë mundësi për të zhvilluar grumbullimin dhe përpunimin e mëtejshëm të PPJD -ve, si për rritjen e vëllimeve ashtu edhe për shtimin e vlerës së këtyre produkteve.
- Sektori PPJD dhe BMA është më i vogël se sektori i qumështit apo pemëve dhe perimeve, por është tërësisht i fokusuar në eksport dhe ekziston potencial për zgjerim të mëtejshëm, por në "Programin e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural" të MBPZHR-së nuk konsiderohet si sektor. (mbështetur në kapitullin "diversifikimi i fermave" dhe mbështetja ishte shumë e ulët). Sektori duhet konsideruar si sektor dhe mbështetja

duhet të rritet që do të rezultojë në grumbullimin e vëllimeve më të larta dhe do të reduktojë/ndalojë migrimin e njerëzve nga zonat rurale.

- Certifikimi organik ka nisur të zhvillohet që në vitin 2017. Në vitin 2021 janë certifikuar 36 të intervistuar; megjithatë, kapacitetet e operatorëve më të vegjël të grumbulluesve/fermerëve për procesin e certifikimit organik duhet të përmirësohen më tej dhe mënyra të tjera certifikimi p.sh. Duhet të zhvillohet certifikimi në grup për të bindur blerësit se aktorët e sektorit po punojnë për përmirësimin e mëtejshëm të cilësisë së produkteve. Për këtë duhet të vazhdohet mbështetja e donatorëve dhe MBPZHR.

8. REFERENCES:

1. Raporti i Gjelbër, MBPZHR, 2021
2. MBPZHR, Programi i Pagesave Direkte 2020, Marrë nga https://www.mbpzhr-ks.net/repository/docs/495_Programi_per_Pagesa_Direkte_per_vitin_2018_21.pdf
3. ORGANIKA, Marrë nga <https://organika-ks.org/en/about-us/>
4. Raportet e sektorit të PPJD dhe MAP për 2017, 2018 dhe 2020

Aneks 1: Pyetësor për vitin 2021

SIRE Sustainable and Inclusive
Rural Economic Development

CARITAS

Schweiz
Suisse
Svizzera
Svizra

With funding from

**Austrian
Development
Cooperation**

Pyetësori për analizën bazë të sektorit të PPJD-ve dhe BMA-ve të kultivuara						
1. Informacion i përgjithshëm						
Kompania:						
Email:						
Person kontaktues:						
Telefoni:						
Viti i themelimit të kompanisë:						
Legal status:						
2. Numri i Punonjësve 2021						
<i>Numri total i punonjësve</i>						
Orari plotë	Gra	Meshkuj	Të rinj 18-30	30 - 44	45 - 65	Minoritete
Numri						
Sezonal	Gra	Meshkuj	Të rinj 18-30	30 - 44	45 - 65	Minoritete
Numri						
<i>Numri specifik i punëtorëve që punojnë me mjedra</i>						
Orari plotë	Gra	Meshkuj	Të rinj 18-30	30 - 44	45 - 65	Minoritete
Numri						
Sezonal	Gra	Meshkuj	Të rinj 18-30	30 - 44	45 - 65	Minoritete
Numri						
3. Standardet ndërkombëtare me të cilat kompania juaj është certifikuar 2021						
Standardet	Viti i certifikimit			Vlefshmëria e certifikatës deri në / muaj / vit		
Organik						
HAACP						
ISO 22.000						
IFS						
BioSuisse						
Tjera						

4. Kapacitetet aktuale përpunuese – 2021			
Tharëse:	Sipërfaqe (m ²)	Kapaciteti (ton/24 orë)	Kapaciteti vjetor (ditë/vit)
Dhoma e ngritjes së thellë (-40):	Sipërfaqe (m ²)	Kapaciteti (ton/24 orë)	Kapaciteti vjetor (ditë/vit)
Dhoma ftohjes (-20):	Sipërfaqe (m ²)	Kapaciteti (ton/24 orë)	Kapaciteti vjetor (ditë/vit)
Objekti i përpunimit:	Sipërfaqe (m ²)	Kapaciteti (ton/24 orë)	Kapaciteti vjetor (ditë/vit)
Kapacitete të tjera përpunuese			
Përshkruani makinat dhe pajisjet e tjera			
5. Kapacitetet aktuale të grumbullimit për PPJD 2021			
	Llojet e PPJD-ve	Sasia (Ton)	
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
5.1 Kontratat me mbledhësit e bimëve të egra të PPJD 2021			
Kontrata e furnizuesit			
Numri i kontratave me QG		Sasia. (ton)	
Numri i kontratave me Fermer		Sasia. (ton)	
Numri i fermerëve pa kontrata		Sasia. (ton)	
Kontratat me tregun (për eksportuesit)			
Numri i kontratave me blerësit		Shteti	
Sasia e kontraktuar (ton)			

Kultivimi i BMA-ve dhe pemëve të imta në 2021								
.	Llojet e BMA dhe pemëve të imta	Sipërfaqja totale (Ha)	Zonat në pronësi të ndërmarrjes	Numri i kontratave kultivimin e fermerëve		Sasia në ton	Organike ton	konvencionale ton
				Me kontratë	Pa kontrata			
				Nr.	Nr.			
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								

A keni nevojë për të rritur sipërfaqen për zgjerimin e BMA të sipërpërmendura Po ____ Jo ____

Nëse po, ju lutemi specifikoni të kulturat (BMA dhe pemët e imta) dhe zonat që dëshironi të zgjeroni

Produktet	Sipërfaqja (Ha)	Sasia	Organike	Konvencionale

6. Vlera totale e investimit prej (Ju lutemi vendosni një vlerë të përafërt të investimit në euro)				
Vlera e investimit 2021 (Ju lutemi vendosni një vlerë të përafërt investimi në euro)				
Tharëse	Makineri	Kualifikimi të stafit	Objektet e ruajtjes dhe ngrirjes	Investime të tjera (specifikoni se çfarë)
€	€	€	€	€
Investimet e planifikuara për tre vitet e ardhshme 2022-2024 (Ju lutemi vendosni një vlerë të përafërt investimi në euro)				
Tharëse	Makineri	Kualifikimi të stafit	Objektet e ruajtjes dhe ngrirjes	Investime të tjera (specifikoni se çfarë)
€	€	€	€	€

7. Tregu 2021					
Vlera totale e shitjes €					€
Vlera totale e shitjeve nga Eksporti €					€
Vlera totale e shitjeve lokale €					€
Eksport		%			
Lokale		%			
Organike		%			
Konvencionale		%			
<u>Llojet e produkteve dhe sasia e eksportuar</u>					
Produktet:	Sasia 2021 (ton)	Shteti	(EUR)	PPJD (shkruaj -x)	BMA shkruaj -x)
Llojet e produkteve dhe sasia e shitur në tregun e Kosovës. Ju lutemi specifikoni blerësit (tregtarët, tregjet, konsumatorin përfundimtar ose të tjera) 3 kompani nëse ka shitje					
Produktet:	Sasia 2021 (ton)	EUR	Blerësi	PPJD (shkruaj -x)	BMA shkruaj -x)
8. Plani i rritjes së aktiviteteve dhe potencialeve për pesë vitet e ardhshme? Nëse po, ju lutemi jepni informacion shtesë se si planifikoni t'i arrini këto rritje?					
Rritja e sasive të produktivitetit					
Zhvillimi i produkteve të reja					
Depërtimi në tregjet e reja					
Përpunimi dhe rritja e vlerës së produkteve – prodhimi i produkteve finale për treg					
Promovimi i produkteve tuaja në panaire ndërkombëtare					

9. Pritjet tuaja për eksport gjatë 5 viteve të ardhshme	
	Përqindje -%
1. Rritje	
2. Zbritje	
3. Nuk pres ndryshim	

10. Specifikoni parashikimet tuaja në% për 5 vitet e ardhshme ku kompania juaj planifikon të fokusohet (bazuar në kërkesat e tregut)	
Produkte organike%	
Produkte konvencionale%	

11. A e prisni këtë rritje të eksporteve si rezultat? (rrethoni të gjitha opsionet e aplikueshme):	
1	Kërkesa në rritje për produkte në tregjet ndërkombëtare
2	Akses më i mirë në tregjet e eksportit
3	Rritja e produktivitetit (p.sh. përmes metodave të kultivimit / prodhimit ose makinerive / pajisjeve më të avancuara)
4	Përmirësimi i cilësisë së produkteve
5	Përmirësimi i cilësisë përmes certifikimit të produktit
6	Të tjera (specifikoni)

12. Sfidat me të cilat u përball kompania juaj në vitin 2021 (vlerësoni 1-5 – 1 sfidë e vogël deri në 5 sfidë madhore)				
Furnizimi i pamjaftueshëm me lëndë të parë	Vështirësi në gjetjen e tregut	Mungesa e kapaciteteve përpunuese/deponuese	mungesa e teknologjive adekuate/të përshtatshme	Mungesa e marketingut të organizuar

SIRE
Sustainable and Inclusive
Rural Economic Development

CARITAS Schweiz
Suisse Svizzera Svizzera

With funding from

 **Austrian
Development
Cooperation**